

Sygn. akt V CSK 281/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 28 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka

SSN Zbigniew Strus (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. N. i K. N.

przeciwko A.M.

z udziałem interwenienta ubocznego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń

S.A. o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 listopada 2008 r.,

skarg kasacyjnych obu stron od wyroku Sądu Apelacyjnego

[...]

z dnia 28 marca 2008 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w W.
z dnia 21 grudnia 2007 r. i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powodowie domagali się naprawienia przez pozwanego szkody w wysokości 376.000 zł wyrządzonej im przez doprowadzenie do sprzedaży w toku egzekucji ich nieruchomości przedstawiającej wartość 600 000 zł, za kwotę 224 000 zł, mimo że powodowie dążyli do zaspokojenia egzekwowanej należności tj. kosztów postępowania egzekucyjnego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego uwzględniał następujące istotne okoliczności faktyczne:

Powodowie, mający wiedzę o postępowaniu, nabyli nieruchomość zajętą przez pozwanego prowadzącego egzekucję. W tym samym czasie wartość jej rzeczoznawca oszacował na kwotę 336.600 zł, a komornik postanowieniem, które się uprawomocniło, ustalił koszty postępowania egzekucyjnego na rzecz obydwu egzekwujących wierzycieli (A. W. i Banku BPH I O/W.). Na skutek pisma wierzycieli żądających ograniczenia postępowania egzekucyjnego pozwany zawiesił je z wyjątkiem części dotyczącej kosztów postępowania egzekucyjnego. Postanowienie w tym przedmiocie doręczył również powodom. Przed terminem licytacji komornik otrzymał odpis księgi wieczystej, w której wpisani jako właściciele byli powodowie.

Termin pierwszej licytacji wyznaczono na dzień 26 kwietnia 2005 r. Ponieważ nikt nie przystąpił do przetargu, wyznaczono drugi termin licytacji na 20 września 2005 r. z ceną wywołania równą 2/3 sumy oszacowania, tj. 224 400 zł. Przybicie oraz przysądzenie własności nastąpiło w wyniku drugiej licytacji przeprowadzonej przy uczestnictwie powoda J. N. (protokół posiedzenia Sądu Rejonowego, k.130). Prawo własności przeszło na R. K., który zaofiarował cenę wywołania równą 2/3 ceny oszacowania. Zażalenie na postanowienie o przybiciu bezskutecznie wniósł uczestnik Bank PKO S.A.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 28 marca 2008 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego oddalający powództwo i zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 112 200 zł z odsetkami w ustawowej wysokości od 2 marca 2007 r. oraz oddalił powództwo w pozostałej części i zasądził na rzecz pozwanego oraz interwenienta ubocznego Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A. zwrot kosztów procesu, a na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego opłatę sądową od uwzględnionego powództwa. Sąd oddalił apelację powoda w pozostałej części

orzekł również o kosztach procesu i opłatach na rzecz Skarbu Państwa w postępowaniu apelacyjnym.

Analizując postępowanie stron obecnego procesu, Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na dokonanie przez powodów w dniu nabycia nieruchomości wpłaty na rachunek komornika, na poczet sum egzekwowanych, kwoty 16.268,29 zł i uznał, że powodowie w zamian oczekiwali od komornika złożenia wniosku o wykreślenie wpisu o wszczęciu egzekucji. Sąd wziął pod rozwagę, że powód okazał komornikowi umowę sprzedaży nieruchomości, na jego żądanie wyjaśnił cel dokonanej wpłaty oraz deklarował, że chciałby pokryć koszty egzekucji, dla których komornik prowadził nadal postępowanie. Oceniając te fakty Sąd Apelacyjny uznał, że komornik był przeciwny dopuszczeniu powodów do udziału w postępowaniu egzekucyjnym, podnosząc zarzut braku „umowy cesji przystąpienia do długu lub innej” i zwracając powodom wpłaconą przez nich kwotę.

Sąd drugiej instancji potwierdził brak po stronie komornika obowiązku wzywania nabywców nieruchomości do udziału w postępowaniu egzekucyjnym lub zawiadamiania ich o czynnościach egzekucyjnych przed zgłoszeniem udziału w charakterze dłużnika (art. 930 § 1 zdanie drugie k.p.c.). Wskazał jednak, że powodowie dostatecznie wyraźnie ujawnili wolę uczestnictwa w tym postępowaniu, co wymagało potwierdzenia w protokole i zaliczenia wpłaconej kwoty 16 268, 29 zł na pokrycie egzekwowanych kosztów. Umowa sprzedaży nieruchomości była wystarczającym dokumentem uzasadniającym udział nabywców w postępowaniu egzekucyjnym. Zaniechanie komornika pobrania reszty należnej kwoty (około 9000 zł) doprowadziło do licytacji i sprzedaży nieruchomości oraz wyrządzenia szkody w postaci różnicy między ceną oszacowania, a ceną uzyskaną w wyniku sprzedaży licytacyjnej. Wobec tego komornik odpowiada za tę szkodę na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji na zasadach obowiązujących w razie wyrządzenia szkody przez niezgodne z prawem działanie organów władzy publicznej, do których należy zaliczyć także komorników sądowych. Sąd Apelacyjny uznał, że odpowiedzialność komornika kształtuje art. 415 k.c. bez wymagania jednak przesłanki winy - ze względu na art. 77 ust. 1 Konstytucji

Skargi kasacyjne wniosły obydwie strony.

1. Powodowie J. N. i K. N. zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo i dalej idącą apelację powodów. Opierając skargę na obydwu podstawach (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) zarzucali naruszenie prawa materialnego art. 361 § 2 i art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 415 k.c. przez ustalenie wysokości szkody poniżej ceny zapłaconej rzeczywiście przez powodów (kwoty 380.0000 zł) oraz według cen z lipca 2004 r., a nie z dnia orzekania.

Naruszenie przepisów postępowania wg. skarżących materializuje się w naruszeniu art. art. 233, 244, 245, 316 § 1, 328 § 2 i 382 k.p.c., polegającym na uznaniu wartości dowodu z wyceny nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym, pominięciu ceny ujawnionej w akcie notarialnym, tj. w umowie sprzedaży z 15 lipca 2004 r., braku uzasadnienia odnośnie do przyjęcia chwili określenia wysokości szkody, nieuwzględnieniu ceny zawartej w ogłoszeniu o sprzedaży nieruchomości przez nabywcę R. K., pominięciu faktu powszechnie znanego wzrostu cen nieruchomości.

Skarżący domagali się uchylenia wyroku w części zaskarżonej, a także wyroku Sądu Okręgowego i przekazania w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji oraz zasądzenia kosztów procesu.

Pozwany w skardze kasacyjnej opartej na obydwu podstawach, w ramach pierwszej podstawy podniósł zarzuty:

- naruszenia art. 23 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w zw. z art. 361 § 1 k.c. Skarżący kwestionuje istnienie związku przyczynowego między działaniem komornika z lipca 2004 r. (zwrot wpłaconej kwoty), a doznaną szkodą, uzasadniając ten zarzut dwukrotnym wezwaniem powodów przez komornika do zapłacenia kosztów (przed pierwszą i przed drugą licytacją w 2005 r.),
- naruszenia art. 361 § 2 w zw. z art. 363 § 1 k.c. polegającym na nieuwzględnieniu kwoty należnych kosztów tj. 25 224, 25 zł, które musiałaby ponieść strona powodowa, aby skutecznie zapobiec sprzedaży nieruchomości.

Drugą podstawę skargi pozwanego wypełniają zarzuty:

- naruszenia art. 316 § 1 i art. 382 k.p.c. przez pominięcie dowodów zawiadomienia powodów o pierwszej i drugiej licytacji doręczonych powodom, pisma powoda do Ministra Sprawiedliwości, w którym wyjaśniał, że „sugerował komornikowi, że nie jest dłużnikiem”, dokonania wpłaty 16 268, 29 zł w dniu 16 lipca 2004 r., przed datą ustalenia przez komornika kosztów postępowania
- naruszenia art. 930 § 1 k.p.c. w związku z art. 760 § 1 k.p.c. polegające na ustaleniu, że komornik winien dopuścić powodów do postępowania w charakterze dłużników.

Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoczynając od skargi pozwanego nie można odmówić zasadności drugiej podstawy skargi kasacyjnej, w części zarzucającej naruszenie art. 382 k.p.c., polegające na pominięciu okoliczności ujawnionych w tym postępowaniu dotyczących działań komornika po lipcu 2004 r., tj. po zwrocie wpłaconej kwoty 16 268, 29 zł. Sąd Apelacyjny ustalenia swe dotyczące woli powoda uczestniczenia w postępowaniu egzekucyjnym ograniczył do jego pierwszej fazy, tj. dokonania przez powoda wpłaty na rachunek komornika i wyjaśnienia na piśmie celu wpłaty, rozmowy z komornikiem oraz okazywania aktu notarialnego. W granicach swobodnej oceny Sąd uznał to zachowanie strony powodowej za wyrażające wolę uczestniczenia w postępowaniu egzekucyjnym. Nie wyczerpuje to jednak całości zebranego materiału przez sąd pierwszej instancji, jeżeli - bez względu na stosunek komornika do uczestnictwa powodów w postępowaniu, pozwany zawiadamiał stronę powodową o wyznaczonym terminie licytacji. W razie przyjęcia, że zawiadomienie o pierwszym terminie licytacji było spóźnione i z przyczyn faktycznych nie pozwoliło powodom dokonać wpłaty brakującej kwoty, to zarzutu takiego powodowie nie podnieśli wobec zawiadomienia o drugim terminie, po którym nastąpiło przejęcie nieruchomości, tym bardziej jeżeli powód J.N. był obecny na posiedzeniu, w toku którego odbywał się przetarg.

Pominięte okoliczności są istotne, ponieważ nabywca nieruchomości zajętej w postępowaniu egzekucyjnym może w nim uczestniczyć tylko w charakterze dłużnika (art. 930 § 1, zdanie drugie k.p.c.). W takim wypadku jego uprawnienia są jednak ograniczone, ponieważ nie może żądać powtórzenia wcześniej dokonanych czynności (art. 930 § 1 zdanie trzecie k.p.c.) ani uczestniczyć w przetargu. Funkcja uczestnika sprowadzałaby się zatem do kontrolowania przebiegu licytacji, przybicia i przysądzenia własności; ten zakres postępowania nie jest jednak przedmiotem skargi kasacyjnej.

Najważniejszą ze względu na przedmiot sporu była możliwość zaspokojenia wierzyciela przed zakończeniem przetargu, przy czym uiszczenie ustalonej sumy kosztów do rąk komornika prowadziło do umorzenia postępowania w całości (art. 981 k.p.c.).

Ograniczenie analizy zebranego materiału do pierwszego okresu postępowania przewlekającego się postępowania ma wpływ na ocenę bezprawności przypisanej komornikowi w dalszej fazie postępowania, tj. w 2005 roku i w konsekwencji na ocenę związku przyczynowego stanowiącego przesłankę odpowiedzialności (również) w wypadku naprawienia szkody wyrządzonej bezprawnym działaniem organu władzy publicznej (art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, w związku z art. 417 k.c.). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie pozwala stwierdzić, dlaczego i w jaki sposób bezprawność działania komornika z 2004 r. oddziaływała na zachowanie się powodów roku następnym i stała się przyczyną przejęcia nieruchomości przez osobę trzecią.

Strona powodowa ponosi ciężar dowodu istnienia faktów stanowiących łańcuch przyczynowo-skutkowy zdarzeń, rozpoczynających się od braku sporządzenia protokołu rozmów i oświadczeń powoda oraz bezprawnego zwrotu wpłaconej części kwoty dłużnej. Zdarzenie wyrządzające szkodę powodom zakończyło się jednak najwcześniej po udzieleniu przybicia, dlatego związek przyczynowy między kolejnymi zdarzeniami prowadzącymi do przysądzenia własności winien być rozważany w toku całego postępowania.

Jeżeli okoliczności faktyczne wskazujące przyczyny szkody znajdują się w zgromadzonym materiale lecz nie zostaną wzięte pod rozagę przy ocenie związku przyczynowego, jako przesłanki odpowiedzialności sprawcy szkody, to istnieją podstawy do uznania, że uchybienie takie miały wpływ na treść wyroku a przepis art. 361 § 2 k.c. został zastosowany przedwcześnie. Przy ustalaniu omawianej przesłanki odpowiedzialności ze względu na niedookreśloność zwrotu "normalne następstwa", rozstrzygające znaczenie ma przekonanie prawne składu orzekającego, ponieważ celem koncepcji przyczynowości adekwatnej jest wyznaczenie, odpowiadającej słuszności, granicy między tymi skutkami, które można przypisać pozwanemu o naprawienie szkody, a tymi, których przypisać mu nie można (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 1216/00, OSNC 2003, nr 4, poz. 58 oraz uchwała z dnia 21 marca 2003 r., III CZP 6/03). Znaczny stopień swobody wynikający z niedookreśloności pojęcia adekwatnego związku przyczynowego wymaga skrupulatności przy wykorzystaniu tworzących go okoliczności ujawnionych w sprawie.

Zgodzić się należy także z zarzutem nieuwzględnienia wydatków na pokrycie kosztów postępowania egzekucyjnego, które obciążałyby powodów w razie zaniechania przymusowego ściągania należności z przedmiotu egzekucji. Pozwany twierdził w skardze, że byłaby to kwota 25 224,25 zł. W razie uwzględnienia roszczenia o naprawienie szkody suma ta powinna zmniejszać zasądzone odszkodowanie.

2. Większość zarzutów skargi kasacyjnej powodów zmierza do podważenia ustalonego stanu faktycznego i w takim zakresie nie może być ona uwzględniona, ponieważ sprzeciwia się temu art. 393³ § 3 k.p.c. Nie można natomiast odmówić trafności zarzutom dotyczącym braku uzasadnienia przyczyn przyjęcia za podstawę wysokości odszkodowania cen z połowy 2004 r. a nie z chwili ustalania odszkodowania – zgodnie z regułą wyrażoną w art. 363 § 2 k.c. Dopuszczalność odstąpienia od niej uzależniono w przepisie od „szczególnych okoliczności” traktując to jako wyjątek. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak wyjaśnienia przyczyn odstąpienia od reguły określającej chwilę właściwą do przyjęcia poziomu cen będącego miernikiem szkody oraz przyczyn pominięcia w rozważaniach innych podstaw ustalenia ceny nieruchomości, np. znajdującego się wśród zebranych

materiałów aktu notarialnego z 15 lipca 2004 r., rep. A nr [...] wymieniającego cenę 380.000 zł. Usprawiedliwia to zarzut naruszenia art. 363 § 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie.

Przytoczone względy nakazywały uwzględnienie obydwu skarg kasacyjnych, uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 zdanie drugie k.p.c.).

/km/